

SVOBODNA MISEL

GLASILO SLOV. SEKCIJE SVOBODNE MISLI

Uredništvo in upravnništvo Praga-Vinogradi, Češko.
 :: izhaja vsak mesec in stane 2.50 K. ::

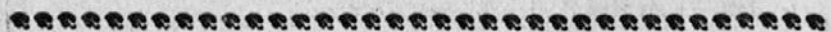
Koledar svobodomislecev.

- 1 S r. 1484 švicarski verski reformator Zwingli.
- 2 Č 1080 Papež Gregor VII. prepove čitanje sv. pisma.
- 3 P 415 filozofinja Hypatia kamenjana od kristjanov.
- 4 S 1790 revolucija v avstr. Nizozemju.
- 5 N r. 1745 Montgolfier Jakob, slavni zrakoplovec.
- 6 P u. 1829 Dobrovský Jos. slov. jezikoslovec, duhovnik-prostožidar.
- 7 T 1308 Začetek švicarske republike.
- 8 S u. 1642 Galileo Galilei.
- 9 Č r. 1856 Aškerc Anton.
- 10 P 1822 prvi grški narodni shod.
- 11 S 1863 Schulze-Delitzsch prično s samop. akcijo.
- 12 N r. 1746 Pestalozzi Ivan, pedagog.
- 13 P 1755 Ustanovljeno vsenčelišče v Moskvi.
- 14 T 1858 Orsinijev atentat na Napoleona III.
- 15 S 1893 začetek „Omladin.“ procesa v Pragi.
- 16 Č r. 1811 Dzierzon Ivan, slavni bučelar.
- 17 P r. 1706 Franklin Benj., učenjak in državnik.
- 18 S r. 1689 Montesquien Charles, franc. modroslovec.
- 19 N r. 1736 Watt James, izumitelj parostroja.
- 20 P u. 1813 Wieland Christ. nem. pesnik.
- 21 T 1793 umorjen Ludvik XVI., franc. kralj.
- 22 S r. 1560 Bacon Verulamski, angl. modroslovec.
- 23 Č u. 1536 Leydensky Ivan, vod. prekrščevalcev umorjen.
- 24 P u. 1852 Kollár Jan, češki pesnik.
- 25 S u. 1883 Flotow F., komponist.
- 26 N u. 1823 Jenner Edv., iznajditelj stavljenja koz.
- 27 P r. 1756 Mozart Amand Wolfgang, glasbenik.
- 28 T r. 1718 Schlegl Ivan, modroslovec.
- 29 S r 1759 Buruz Robert, angl. pesnik.
- 30 Č 1649 Angleška postane republika.
- 31 P 1854 odprav. suženjstvo v sev. Ameriki.

Od uredništva: S to številko začenjamo drugi letnik „Svobodne Misli“. Napredovali smo po vsebini in obliki in hočemo vedno bolj napredovati v boju za resnico proti laži, pri nas proti katoliški cerkvi in veri, ki vede naš narod v pogubo izrabljajoč njegovo nevednost in držeč ga namenoma v zmoti in temi.

Svoje somišljenike pa prosimo, da nam stoje v tem boju zvesto ob strani ter naj nas podpirajo materijelno in moralno; predvsem naj povsod neustrašeno širijo in zagovarjajo ideje svobodomiselstva. Najuspešneje delajo to na ta način, da skrbe za kolikor mogoče največje razširjenje „Svobodne Misli“. Hočemo, da se занесе boj proti cerkvi in vsemu kar je cerkvenega v zadnjo zakotno gorsko vas. Vsak nasvet naših prijateljev bomo zelo radi uvaževali. Toraj z veseljem na delo, samozavestno v boj proti črni mori!

Od upravnništva: Naš list je dobil platnice in tako je tudi obseg vsebine povečan za tri strani. Izhajal bo vsak mesec, toraj letno 12 števil in ne 10 kakor lani. Temu razmerno je list tudi nekoliko dražji. In sicer stane naročnina za celo leto **2 K 50 v**, za tujezemstvo **3 K**. Vse tiste, ki dolgujejo še za I. letnik, opozarjamo, da naj store svojo dolžnost. Pa tudi za novi letnik prosimo, da vsi naročniki kolikor mogoče hitro pošljejo naročnino, ker mi moramo vse takoj plačati. Svoje prijatelje in somišljenike pa prosimo, da naj nam pridobivajo novih naročnikov in pošiljajo nove naslove, kdor pa se ne misli naročiti, naj blagovoli list vrniti.

Strah pred vedo. Shod v Würzburgu in postopanje cerkve napram prof. Schellu jasno kaže, kako se cerkev boji svobodnega raziskavanja, vede. Na univerzi v Münstru je hotel prof. Renz predavati o začetku sveta in o prvem grehu (na teol. fakulteti) a dobil je prepoved in naenkrat je bil prestavljen v Vratislavo. Podoben slučaj se je zgodil na univerzi v Bonnu, kjer je hotel teol. profesor predavati kritično o življenju svetnikov. Predavanje je bilo prepovedano. Je to strah pred vedo, ki je popoluoma razumljiv, kajti ko bi teologi vse izmišljotine, ki jih cerkev uči kot svete resnice, bi od njih zahteval čut poštenosti, da si poiščejo primernejšega dela nego je farbanje ljudi s biblijskimi in cerkvenimi pravljicami. Res slabo stoje resnice svete cerkve, ko jim je modernizem tako nevaren. Lastna veda, teologija, je torej že postala nevarna cerkvi. Celotna teologija, ako postane veda, mora biti proti cerkvi, iz tega sledi, da teologija ni veda in torej ne spada na univerzo, dokler ji cerkev ukazuje, kaj sme učiti in kaj ne. Taka je torej vrednost cerkvene vede, ki se sama sebe boji.

SVOBODNA MISEL.

Glasiło slov. sekcije Svobodne Misli.

Uredništvo in upravništvo PRAGA-VINOGRADI, Češko.
Izhaja vsak mesec in stane 250 K.

A. Aškerc:

„Anathema sit!“^{*}

(Vizija.)

Pri papežu zbrani so vsi kardinali.
Dvorano prestolno so v makov ograd
prečarali danes rudeči prelati . . .
Kako pri škrlatu bahá se škrlat!

In papež s prestola: „Očetje častiti!
Pregledali danes Mi z vami smo spet
natanko vse zmote in vse herezije,
ki v brezdno pogube zavajajo svet.

„Oh, znanost svobodno nazivajo blodnje
razuma človeškega zlobni ljudje!
In misel svobodno nazivajo drzni
odpad od Boga! Kam jadramo? Gorjé!

„Ni cerkvi izročil za večne bil čase
Bog sam vso resnico, modrost, učenost?
In nauk, ki dogmam nasproten je našim,
ni torej le laž, bogokletstvo, norost?

„Anathema sit, kdor poslej med kristjane
nevero bi prišel pregrešno učiti! . . .“

„Izobčen naj bode!“ — kričijo prelati —
„Izobčen, izobčen, Anathema sit!“

„„Molčite bedaki! Ne strinjam se z vami!
Ni Bog bil človeku ustvaril duhá
zato, da razvija se sam neprestano
iz sebe svobodno, brez mej, do zvezdá?!

„„Molčite, vi slepci naduti, molčite!
Kdo sluša vas? Kdo se še meni za vas!
Brez vas, mimo vas se razvija življenje
in misel človeška! Ubija vas čas! . . .“

^{*}) „Bodi proklet!“

„Anathema sit! Kdo heretik je smeli,
ki Nam ugovarja?! Kako in odkod
priklatil se je in med nas vtihotapil?
Oh, reši sramote nas take, Gospod!“

„Anathema sit!“ — vsi kričijo prelati —
„Izobčen, izobčen si, veš, apostat! . . .“
„Pa kdo si heretik? Jaz, papež, te vprašam! . . .“
„Vaš bivši učitelj sem — Jezus, vaš brat!“

Zmešnjava in strah med prelati v dvorani . . .
Zbudim se . . . Ob mizi za hip sem zaspal . . .
Pred mano pa ležal je syllabus črni . . .
Za kratek čas ravno sem bil ga prebral . . .

Veda in vera.

Prava vera in prava veda si ne ugovarjati, pravijo klerikalci. Tudi mi tako trdimo: vprašanje pa je: ktera veda in ktera vera je prava. Vera ne nasprotuje vedi, pišejo zopet in zopet. In zopet je vprašanje: kakšna vera ne nasprotuje in kakšni vedi ne nasprotuje. Gre se torej zato, da spoznamo, kaj je vera in kaj je veda in potem bomo videli, ali si nasprotujeta ali ne. Prepričani smo, da klerikalna vera ne nasprotuje klerikalni vedi in klerikalna veda ne ugovarja klerikalni veri, z drugimi besedami: rimska cerkev ima svojo vero in svojo vedo, oziroma hoče to imeti in ti dve si ne moreti nasprotovati, ker je rimska ali takozvana katoliška vera nad vedo in rimska cerkev pazi na to, da je veda „prava“, ali boljše rečeno pazi na to, da nje veda ne nasprotuje nje veri. Potem se lahko reče: veda ne nasprotuje veri. Toda veda, ki jo drži kaka cerkev na vajetih ni veda in ni prava veda. Veda je svobodna in mora biti svobodna, kajti le tedaj more nadaljevati svojo pot: iskanje resnice. Toda cerkev pravi: Prava vera mora paziti, da veda ne zaide v zmote, kajti marsikaj ni dosežno našemu razumu zato moramo verovati. Cerkev se čuti poklicano, ker misli, da je njena vera prava, varovati vedo. To je oni veliki nesmisel, kajti historija nas uči, da mora veda varovati vero, kajti vera je tista, ki zaide na napačna pota in ne veda, to pa pred vsem zato, ker vera sili, da se mora verovati, kar ona uči, dočim veda samo misli in išče; nje hipoteze niso nikdar dogme. Ona išče resnice v trdnem prepričanju, da je to namen človeka na zemlji, dočim vera uči resnico, v trdni zavesti, da jo ima. Koliko resnice pa je bilo v raznih verah, to je pokazal čas. Napredek v življenje je prinesla samo veda, dočim mu je bila cerkev in vera vedno nasprotna, v novi vedi je padala stara vera in cerkev sama je svoj nauk morala akomodirati po vedi. Veda je torej večja sila od vere. Ko bi bila katoliška ali sploh kaka druga vera prava, bi morala prenesti kritiko vsake vede, kajti prava vera ne

nasprotuje pravi vedi, tako pa ni bilo, ampak zgodovina nam kaže, kako se je cerkev vede bala, sežigala je znanstvene knjige, sežigala je ljudi, ki so učili resnico, ktero danes cerkev priznava (Kopernik, Galileo etc). Cerkevna veda torej ni prava, ker sloni na veri in je omejena z avtoritetami. Vprašanje bi bilo, če je ta vera prava. Če bi bila rimsko-katoliška vera prava, bi se k nji priznavali vsi največji duhovi, vsi učenjaki, vsa inteligenca in klerikalni poslanci bi zmagali v najnaprednejših krajih. Temu pa ni tako, ampak je ravno narobe. Noben pravi inteligent, noben današnji učenjak ne priznava rimsko-katoliško cerkve za edino pravo, razun seveda onih, ki stavijo vero nad vedo, ki pa zato niso možje vede, ki svobodno in neomejena išče resnico. Iz nevednosti se je rodila veda, iz stavka „ne vem“ je prišel stavek: vedeti hočem, iskati hočem. Učenjak, ki veruje ne pravi: ne vem, niti ne sme tega reči, ker ne sme dvomiti.

On torej ve, ker veruje in mu veda ne more prinesiti nič novega, ker ima vse v veri in če bi mu veda prinesla po raziskavanju kaj novega, ne sme to vsprejeti, ker bi bilo to zoper vero. Torej je taka veda brez pomena. Raziskavanj svobodne vede torej „prava“ rimsko-katoliška vera ni prenesla: zavarovala se je zoper nje s celo trdnjavo indeksov, enciklik in ekskomunikacij, okoli katerih je posula pepel sežganih učenjakov in njihovih del, da bi tako svojo vero pred pravo vedo varovala in ustvarila je svojo vedo, ki njeni veri ne ugovarja. S tem je naznačena vrednost one vere in vede. Neprava vera ima torej svojo nepravo vedo in neprava veda utrjuje nepravo vero.

Veda čisti življenje, nazore, pojme; išče vrednote življenja, kazati hoče življenje v pravi luči: ne more se torej ukloniti nikomur drugemu nego resnici: ne človeku, ne cerkvi, ne državi, ne veri, ne stariim knjigam. Absolutna resnica pa je nedosežna, gre se torej pred vsem za resnico o življenju. In tu veda osrečuje človeštvo s tem, da išče potij k spopolnjenju človeka in družbe in pomaga k splošnemu blagostanju ljudstva. V iskanju resnice je spopolnjevanje življenja. To more delati le ne egoistična, necerkvena, svobodna veda.

Vera torej trdi, da ima resnico, namreč cerkevna vera. In sicer ima resnico o svetu, ki ga še nobeden človek videl ni, o „onem“ svetu. Od kod jo ima? Pravi, da ji jo je Bog sam razodel. Kdaj? Pred davnim, davnim časom. In kdo je bil zraven? Tisti ljudje so pomrli in šele čez tisoče let je nekdo napisal knjigo o tem. Da bi se temu bolj gotovo verjelo, je proglašeno, da so knjige napisane po navdihnjenju sv. Duha. Torej cerkev trdi, da ji je Bog razodel resnico in da je njo postavil, da jo oznanuje. Ko bi se bil Bog razodel, bi ne imeli različni narodi različnih bogov, bila bi le ena vera in Bog bi bil „zmote“ ljudem lahko prihranil, saj je bil vendar pri stvarjenju njegov namen „da bi človek njemu služil“ in se čudno strinja z božjo vsegamogočnostjo, če ni mogla ljudi obdržati pri edino pravem bogu, da je morala priti šele cerkev, da jih vleče nazaj v „edino pravi izveličavni hlev“. Torej ta resnica

ni mogla biti razodeta od boga, ker bi jo sicer imeli vsi in ne samo en izvoljeni narod.

Drugič se je „resnica“, ki je zapisana po navdihnjenju svetega Duha zelo izpreminjala tekom let ni se je do danes popolnoma izpremenila, kar kaže, da, ali bog ni razodel resnice prav, ali pa sv. Duh ni navdihnili ljudi, s čimer knjiga izgubi svojo vrednost. Tudi je moral priti božji sin, da je spolnil knjigo, ki je po navdihnjenju sv. Duha pisana, torej se je resnica tudi v nebesih spremenila? Ali pa bog resnice vendar le ni bil razodel? Morda so ljude napisali knjige in oni, ki so prišli za njimi, so živeli v zmotah. Da, ne samo oni, Judje, so živeli v zmotah, ampak živimo še mi danes, prav zato, ker verujemo, da je bog razodel resnico in to resnico od cerkev kupujemo. Tretjič; če si je bog izvolil cerkev za svoje dekle na zemlji, je zopet čudno, da se je ta cerkev tolikokrat motila. Saj je bog vendar obljubil „da ostane pri nji vse dni do konca sveta“. Cerkev poreče: ljudje so vladali cerkvi: ljudje so zmotljivi. Če je bog v cerkvi mora biti cerkev nezmotljiva... Saj je nezmotljiva, papež sam je nezmotljiv. Ako je to res, potem je pred bogom opravičeno vse, kar je bilo kdaj prepovedano: kajti ni ga greha, ki bi ne bil dosegel v cerkvi svojega vrhunca: trpinčenje, sežiganje, morjenje ljudij, odiranje uho-gih, izsesavanje denarja, proklinjanje in sovraštvo, vzdrževanje javnih hiš v srednjem veku. Kdor veruje v nezmotljivost cerkve in nje zlavarja, mora verovati, da je bilo vse to prav, da je bilo božje, da je bilo po resnici, ki jo ima cerkev. Kak bi bil torej njen bog in kaka resnica. Cerkev se sklicuje torej: na boga, na sv. pismo in na svoje božje ustanovljenje. V tem pravi, da je nje resnica: ona torej pozna boga, pozna nebesa, svet po smrti, ona ve vse, ker ji je vse bog povedal in ker jo sproti navdihuje sv. Duh.

To vse pa ne vzdrži kritike svobodne vede in zgodovina sama govori proti resnici v cerkvi. Torej cerkvena vera ni prava.

Pride vprašanje: ktera vera pa je prava? Odgovor: nobena cerkvena vera ni prava. Prava je samo svobodna vera, kar bi označil z besedo: naboženstvo. Naboženstvo ne nasprotuje vedi, nasproti jo spolnjuje, oživlja. Pač pa naboženstvo nasprotuje klerikalni vedi, ki hoče kot veda dokazovati pristnost kake cerkvene vere.

Ko je v XIX. stoletju nenavadno hitro rastla veda, kazala se je stara vera v bolj in bolj jasni luči, bolj in bolj se je videlo, da je človeštvo stoletja živelo v veliki zmoti. Vsak prehod pa se vrši polagoma v razvoju, zato živimo danes v naboženski krizi. Na podlagi nove vede se je stvaril nov življenjski nazor, nazor svobodnega, modernega, mislečega človeka, ki se ni mogel več strinjati s starimi bajkami in staro vero. Začelo se je izstopanje iz cerkev, drugi pa so ostali v nji samo formalno.

Spoznali so veliko resnico, ki jo je povedal že stari Göthe: Wer Wissenschaft und Kunst besitzt, der hat Religion, wer diese nicht besitzt, der habe Religion. (Kdor ima vedo in umetnost,

ima s tem tudi vero, kdor tega nima, ta naj ima vero). Zaradi tega se danes toliko stori za izobrazbo ljudstva, vedo in umetnost se popularizira, ni to več last višjih učenih družb, ampak oboje gre med ljudstvo in nadomeščuje staro vero.

Človek je konservativec, je bolj nagnjen k veri nego k vedi, posebno ker mu poslednja baje čeprav za denar — skrbi za nebesa in ker ga mami s svojimi ceremonijami ter mu odgovarja navidezno resnične odgovore na vprašanja. od kod, kako, kam. Človek rajši verjame, nego, da bi hotel vedeti. Ko pa začne dvomiti in izprevidi, da je živel le v sladki zmoti, takrat si zaželi napolniti ono praznoto, ki nastane: in tu mu odgovarja veda in umetnost. Prva mu odgovarja na važna življenska vprašanja: od kod, kako, kam, druga mu nudi oni višji svet ki hrepeni po njem čustvena stran človeške narave. Naboženstvo*), bi rekel, je v sredi med obema in se z obema razvija. Je li veda stvar razuma in umetnost stvar čustva, ima-li prva pred seboj pred vsemi: resnico in druga krasoto, najde človek med obema harmonijo: krasno resnico: v naboženstvu določi svoje razmerje do neskončnosti in ustvari v njem svoj življenjski nazor. Je to njegov svet, njegova last, njegova sreča. Ne išče več posrednikov med seboj in bogom.

„Verujemo zato, ker ljubimo resnico“ je rekel na znanem dunajskem Katholikentagu prof. Hilgenreiner. Mi odgovarjamo: Ne verujemo zato, ker ljubimo resnico. Kajti kdor ljubi resnico, ne more verovati neresnico, ampak gre na pota vede iskati resnico.

Hočemo torej svobodno vero in svobodno vedo, kajti ti dve si ne nasprotujeta ampak se harmonično spopolnjujeta. Boj med vero in vedo še ni končan in ne bo, dokler ne osvobodimo šole, ki podaja prve nazore o življenju, in predno ne dosežemo splošno socijalizacije vede in umetnosti, da bosta obe skupaj nadaljevali delo po šoli. V velikih mestih se to že vrši (predavanja, ljudski koncerti), boj za svobodno šolo je razvit na celi črti, knjige in knjižnice hite med ljudstvo. Pospešiti ta boj in dovršiti ga, to je namen Svob. Misli. V bodočih številkah hočem podati pregledno sliko, kako se je vršil ta boj od začetka do danes.

Otto Borngräber :

Očenaš svobodnega.

Oče naš, ki si v meni.
 Posvečeno bodi Tvoje ime.
 Pridi vame Tvoje kraljestvo.
 Zgodi se Tvoja volja kakor v človeku
 tako v zveri, ki naj raste k človeku.
 Daj nam danes naš vsakdanji kruh,
 da še danes rastemo.

*) Gl. Masaryk: V boju za naboženstvo. Naši zapiski I. 1905.

Neodpusti mi mojih dolgov, da ne postanem slab.

Vpelji me v skušnjava, da jo zmagam.

Reši me lene in krvoločne zveri.

Naredi me Tebe z menoj.

Moja nebesa naj bodo kraljevstvo! —

in sila! in ljudskost v božanstvu!

Amen.

„Vse prenoviti v Kristusu“.

Od dveh stranij prihaja ta klic: iz Rima in z Jasne Poljane. Toda Lev Nikolajevič, ko se je oglasil s tem klicem, je bil takoj izobčen iz ruske cerkve. Zakaj? No, zato, ker je klical vesoljnemu svetu: vse prenoviti v Kristusu. In papež Pij X. pridiguje sedaj isto in on ni izključen. In zakaj ne? No, zato, ker je papež in kot tak je prvič nezmotljiv, drugič vendar ne bo zaradi par besedij puščal mastne službe. In vendar se je papež zelo zmotil in izrekel sam nad seboj največjo obtožbo. Zakaj? Kaj se pa pravi: vse prenoviti v Kristusu? Tolstoj nam s svojim krasnim delom dobro odgovarja. On je edini, ki prav pojmuje Kristusa in kristjanstvo (Gl. kraljestvo božje v nas, Moja izpoved i dr.). Tolstoj je dosleden: hotel je novo kristjanstvo, ki je po njegovem mnenju edina sreča človeštva. On ne vidi v Kristusu boga, ampak velikega filozofa, človeka globoko mislečega, ki prav pojmuje življenje. Cesto k obnovljenju kristjanstva je našel Tolstoj v svojem stavku: Ne uničuj zlo z zlim. Našel je tudi ono vero v boga ki je o nji govoril Kristus. Tolstoj je največji kristjan, konsekventen v nauku in življenju. Lev Nikolajevič pozna človeštvo in mu je hotel dati zdravila: pokazal je kristjanstvo in njegov nauk v pravi luči. Zato je bil izobčen iz cerkve. Toda zdaj cerkev sama kliče isti, isti glas: vse prenoviti v Kristusu.

Seveda ne misli niti resno, niti dosledno, kajti vse prenoviti v Kristusu se pravi to, kar je povedal Tolstoj.

Ko bi torej bila cerkev dosledna, izvršil bi se po tej formuli velik preobrat na svetu, kajti: vse prenoviti v Kristusu se pravi: zničiti cerkev in cerkve, to se pravi: konec duhovniške vlade. To bi si oddahnili narodi po toliko stoletjih! Konec bi bilo črne more. —

Pomislimo torej: Kristjanstvo ni nikdar imelo postati posvetna moč, kakor je cerkev. Cerkev ni kristjanstvo in ne more biti, ker je posvetna moč. Cerkve Kristus ni postavil, niti papežev, nastali so šele tekem časa. In ko bi bil on mislil na cerkev, take cerkve bi gotovo ne bil nikdar hotel imeti, kajti Petru je prepovedal z mečem braniti se, ker je bil zoper vsako nasilje, cerkev pa je morala in dela nasilje, torej ni kristjanstva v nji, ampak zunaj nje.

Dalje: Kristus je nastopil zoper pismarje in farizeje, zoper duhovščino, zoper bahajoče bogomolstvo, zoper prazno klepetanje

brez duha. Njegov nauk je nauk dela in življenja, nauk ljubezni, in čistega naboženstva. „Hiša mojega očeta je hiša molitve, vi pa ste jo naredili jamo razbojnikov.“ Kristus ni postavil nobene duhovščine najmanj tako, ki bi ga prodajala. Eden od dvanajstih je imel denar, še tisti ga je izdal.

Kristus ni delal niti verskih ceremonij niti ni dal zidati cerkev. „Prišel bo čas, ko ne boste molili boga ne na tej ne na oni gori, ampak v duhu in resnici!“

Kristus je bil torej zoper templje božje, zoper cerkve, zoper daritve, hotel pa se je razgovarjati resno o človeku in bogu ter v tem najti smisel življenja. Kristus ni postavil nobenih maš, nobenih zakramentov, nobenih odpustkov. Nastopil je zoper to, kar s svojo zunanostjo odvrča človeka od njegovega namena.

Ako količkaj pomislimo delo in besede Kristusa najdemo takoj da ni imel nikdar namena ustanoviti: cerkev, duhovščino in cerkve Tolstoj je ta dokaz na široko izpeljal. On je samo po globokem premišljevanju našel jedro svojega nauka: ljubi bližnjega, kakor sam sebe in je upal tako na podlagi ljubezni ustvariti človeku srečo. A svet ga ni razumel. Človek, ki je skazil vse, kar je kdaj velikega prišlo na svet, je izpremenil njegov nauk — v cerkev. Njegov nauk se je izgubil v njenih formulah. Veliki ljubitelj človeštva, ki je dal rajše življenje, nego da bi bil prekličal svoj nauk, on ki ni mogel čutiti sovraštva, ki je prinesel ogenj ljubezni in je hotel v njem razjasniti mračno življenje, on je postal vzrok največjega prelivanja krvi, groznih vojsk, sovraštev in muk. Ne on, cerkev je storila vse to, cerkev, ki je rekla, da je njegova. Kristus ni govoril o posmrtnem svetu niti ni razlagal, kako je nastal svet: on je hotel, da spolni človek svoj zvišeni namen tu, v življenju. A glej, nakrat so nastala nebesa s trojnim bogom, peklo s hudiči in nazadnje zaradi boljše kupčije še vice. Iz tega so nastali tisoči svetnikov, maše, oltarji in druge stvari, ki nesejo denar, a so popolnoma brez pomena za namen človekov na zemlji, za posmrtni namen pa brez koristi. Kristusov nauk je torej cerkev napačno umela, še bolj napačno razširjala, najbolj napačno pa proizvajala. To vse ji je dokazal Tolstoj s klicem: nazaj k Kristusu. Im zdaj kliče sama: vse prenoviti v Kristusu! Da, bilo bi prav, ampak to se pravi konec cerkve, kot verske formulirane družbe, konec cerkev, kot templjev posvetnosti in nepotrebnega razkošja in konec duhovščine, kot stanu, ki je za kristjanstvo brez pomena. Zničenje vsega tega se pravi začetek kristjanstva. Isti dan torej, ko bo papež začel izvrševati svoje geslo, mora najprej sam: zapustiti vse in iti za njim (za Kristusom). Tako je namreč velel Kristus onim, ki so mu hoteli slediti. Torej mora papež odložiti svojo zlato tiaro in dragocene šolne, denar razdati ubogim, Vatikan pustiti Rimu in v priprosti obleki oditi po svetu rekoč. Bratje, dva tisoča let smo živeli v zmoti: učili smo, govorili smo a živeli nismo. Hočemo vse prenoviti o Kristusu, da to izvršimo sem vam dal prvi zgled: Vsi smo enaki pred bogom,

ni božjega namestnika na svetu, niti papeža: vse to je bila zmota, kajti kristjanstvo ni posvetna moč.

Razdal sem torej denar ubogim, tiaro in sandale sem pustil tam, Vatikan bo poslej bolnišnica in na razpolago ubogim. Vse kar je bilo je samo muzej preteklosti, svarilo za prihodnjost. Bratje, kako smo srečni, da smo se prebudili iz zmote. Ne moliti ampak delati je naš namen, ne za po smrti ampak za srečo na tem svetu moramo skrbeti, zato moramo delati skupaj v ljubezni. Ne kupujte nebes ljudje, danes vam govorim, daši ne kot nezmotljivi papež, ampak kot zmotljivi človek, a govorim bolj nezmotljivo, nego kdaj prej: bratje, govorim vam prvič resnico: v Vatikanu nismo imeli nebes in ko ste jih kupovali, ste jih samo v mislih knpili. Varali smo vas in vi ste se varali. Vic ni in pekla ne, izmislili so si to ljudje za strašilo in cerkvi je to neslo denar. Danes ni cerkve, ne potrebuje denarja, torej lahko veste: ni ne vic, ne pekla, ne hudiča, ne vernih duš v ognju. A jaz vam ne bom pridigoval, vsak naj sam išče resnico in naj živi po nji. Kraljestvo božje imamo v sebi in med nami, čemu ga prodajati in kupovati. Bratje, približal se je veliki čas. In kardinali bi morali pustiti svoje ekipaže in storiti isto. In škofje bi morali zapustiti svoje palače ter si poiskati svoj dom. Kanoniki bi si morali isti dan poiskati poštenega dela. Dekani in župniki bi morali zapustiti župnišča in svoje zaklade ter jih vrniti ljudstvu, od kterega so jih dobili. In kaplani bi morali pustiti svojo klerikalno politiko ter se poprijeti boljšega dela. Isti dan bi bila sv. Petra cerkev muzej, druge cerkve pa bi se porabile v razne človekoljubne in prosvetne namene. Nešteti milijoni pa, ki bi ostali, bi se porabili za šole, za vzgojo ljudstva. Zlatnina in srebrnina bi se pobrala iz cerkev in bi se skoval denar. Povzdignilo bi se v nekaj letih blagostanje in narodi bi se veselili svojega osvobojenja.

Da, vse prenoviti v Kristusu, se pravi konec cerkve. Tega pa cerkev ne bo naredila, in zato se tudi ne bo prenovila v Kristusu, ampak bo ostala papežka in bo šla naprej svojo pot: govorila bo in učila ter prodajala Kristusa, nje življenje pa bo daleč od njega, kajti kristjanstvo je nauk dela in ljubezni in ne pozna ne cerkve, ne cerkev, ne duhovščine. Zato je bil glas z Jasne Poljane vabljev, glas iz Rima pa je bil varljiv, kakor vsi, ki od tam prihajajo, ker iz same nezmotljivosti govore zmote iz zmote.

Interpelacija

poslanca M o d r á č k a in sodrugov na Njega Eksclenco ministra pravosodja radi konfisciranja „Svobodne Misli“.

V majevi številki na Kral. Vinogradih izhajajoče slovenske revije „Svobodna Misel“ je bil zaplenjen naslednji članek:

„O vplivu križa na vzgojo otrok.“

Klerikalci delajo velik hrup s tem, da so odstranili na francoskem križ iz šole in da hočejo tudi pri nas prijatelji svobodne

šole, da izgine polagoma križ iz šole. Hočem pa opozoriti na to, da se tu ne gre samo za odstranjenje križa kot verskega simbola, ampak da govore za njegovo odstranitev tudi drugi pedagoški razlogi: križ predstavlja otrokom usmritev in posurovuje ravno tako misel otrokovo kakor uspodabljanje katerekoli vrste umora ali pa krvavega dejanja sploh.

Ta nazor nas preseneči na prvi pogled in se razume le zato, ker se proti njemu pojavljajo razni ugovori. Izmed mnogih hočem omeniti le dva, predno preidem k razpravi o vplivu križa na otroka.

Ugovarja se namreč, da v križu ni videti — že zato, ker ni umor s križanjem vpodobljen na krucifiksu z vso realistično drastičnostjo in so krucifiksi stilizovani — moralnega orožja, ampak le verski simbol, ki nam predstavlja prej ljubezen Križanega kakor surovost onih, ki so ga pribili na križ.

Drugi ugovor je, da otrok, tudi v kolikor bi v križanju videl umor, veliko preje začuti sočutje z nedolžno žrtvijo, kar ravno krasno prisposablja češki pesnik Neruda v svoji baladi o otroku, ki s trpotčevem listom briše rane Križanega in doseže tako čudežno ozdravljenje. Vendar oba ugovora moje trditve ne ovržeta.

V poslednjem ugovoru je resnice le toliko, da bolečina, naj si bo lastna ali pa pogled na tujo bol marsikdaj vzbudi sicer sočutje in sožalje, blaži karakter, toda splošno — to zavisi namreč deloma na osebnih dispozicijah človeka, deloma navelikost i lastne ali pa tuje bolečine, deloma na tem, jeli se je že človek obojemu privadil ali ne — učinkuje ravno narobe: odurnuje in posurovuje.

In jaz vendar nisem trdil, da pogled na križ učinkuje vselej in pri vsakem šolskem otroku na ta način.

Zadostuje, ako sploh kedaj učinkuje. Vpliv, o katerem govorim, je različen tudi z ozirom na spol, posebno na individualne spolne dispozicije mladine.

Pri dekletah n. pr. obuja pogled na križ prej pasivno bol in sočutje, pri dečkih, posebno v dobi spolnega pospevanja, prevladuje bolj aktivni učinek, katerega sem ravno označil.

Ni tu mesta za podrobnejšo razpravo, kako pogled na kri in uboj povzročuje seksualno razburjenost, ampak samo, da povstajajo pri tem gotove posledice, o čemur nas pouči vsaka psihiatrična knjiga v poglavju o spolnih perversnostih. Med uničevanjem življenj in povstajanjem novih življenskih bitij eksistira ta problematična koneksiteta. Preidem k drugemu ugovoru, ki hoče videti v križu prej verski simbol kakor pa moralno orodje. Priznavam, da si ljudje, zlasti odrasčeni in z vsakdanjimi skrbmi preobloženi ter navajeni videti križ doma, v cerkvi, ob cestah, v šoli, na pokopališču, kratko skoro povsodi, niti najmanj ne predstavljajo pri pogledu na križ njega krvave zgodovine, ravno tako, kakor si nismo vselej svesti, kadar srečamo vojake s puškami in bajoneti, da so le te orodje, pripravljeno za moritev in uboj ljudi in da so ti, ki jih nosijo, odločeni za to, da bi orodje vporabili na omenjeni način (sicer bi

si bilo težko predstavljati družabni prestige častnikov ali pa vojaški koncert); enako so se ljudje v srednjem veku, ko se je mučilo in morilo javno in zelo pogosto, privadili tudi temu gledališču, tako da posamezni krvavi prizor ni pustil v njih vesti nikakega posebnega glasu. Kitajski umori so za nas strašni, Kitajec, nanje privajen, pa jih gleda popolnoma hladno.

Pa še nekaj ne smemo pozabiti: otrok posnema to, kar vidi. Primer: Mali deček je videl klati kakšno žival; v neopaženem trenutku po je vzel kuhinjski než in urezal mlajšega brata v zibelki.

In mi vidimo, da tudi križanje — in to je opravičujoči razlog za mojo trditev — otroci posnemajo. Učitelji bi nam lahko podali mnogo zanimivih primerov — in bilo bi v korist stvari, da bi jih dali kar najpreje naši redakciji na razpolago — kakšne surovosti uganjajo otroci na živalih, kar bi se dalo težje drugače razložiti, kakor da so to posledica križa v šoli. Vem iz lastne skušnjaje, da križajo šolski otroci zlasti radi netopirje. O teh živalih imajo ljudje posebno babjeverne pojme, da namreč baje sesajo ljudem ponoči kri, se zapletajo ženam v lase in na tak način povzročajo gologlavost itd.

Otrokom pa je vcepljeno, da se morajo zli čini kaznovati, za velike pregrehe da mora nastopiti smrtna kazen; torej kaznujejo sovražne netopirje in izberejo si način umora, katerega edino znajo. Ako bi poznali namesto križa vešala, morda bi obešali netopirje.

Drugi predmet otroškega križanja so žabe, živali ravno tako zaničevane, ker ostudijo ljudem predmete, katerih so se dotaknile in ker povzročujejo človeku razne bolezni, ako so ga obrizgale. Lep primer sem našel tudi pri Björnsonu v njegovi „Dedščini Kurtov“. Tu mora delati pokoro za svoje grehe mačka. Navedem dotično mesto dobesedno: „Na vrtu so se vedno igrale mačke, ki so sem prijahale na ptičji lov iz bližnjega mesta. Nekega dne je Jóhn — tako se je imenoval mladi Kurt — vjel najhujšega preganjalca ptičev in določil, da ima zlodej biti živ križan . . . Oče (ko je prišel) . . . je videl kričeče dečke v indijanskem plesu pred krvavečo mačko križano na hišni steni.“

Da pa tudi odraščeni ni križ samo nedolžen verski simbol, da ima krvava drama Jezusove smrti tudi pri njih podobni svoj učinek, o tem imamo tudi krasni primer.

Vzet je iz srednjega veka, ko so bili še ljudje cerkvi in njenim naukom mnogo bližje in ko je Jezusova tragedija učinkovala na ljudsko mišljenje mnogo bolj neposredno.

Ko sem si namreč ogledoval mesto Norimberg, zašel sem tudi v cerkev sv. Lovienca in zapazil na zapadni strani cerkve značilno staro podobo iz l. 1479. Okrvaveli Jezus stoji v vinski preši, ki iztiska kri iz izmučenega telesa do poslednje kaplje. Poleg stoji papež s škofi z največjo ravnodušnostjo, z izprešano krvjo pa polnijo sode, ki se na vozu, v katerega so vpreženi štirje evangelisti, razvažajo k potrebam P. T. katoliškega občinstva v svet. Nežna podoba kaj ne da? Kdor jo je videl, razume, da so ljudje,

kjih domišljija je znala ustvariti take alegorije, mogli delati tudi v odrasli dobi svojim bližnjim to in še mnogo več, kar delajo danes pod vplivom križa otroci netopirjem, žabam in mačkam.

Proti križu v šoli dala bi se navesti še cela vrsta drugih razlogov — na pr. pravnih. Opozoriti je treba le na to, da v šolo ne hodijo samo katoliški otroci, ampak tudi otroci drugih veroizpovedi, enako tudi brezkonfesijelni otroci, da tudi učitelji niso samo katoličani; da se s poviševanjem enega verskega simbola nad ostale porušuje po zakonu zagotovljena svoboda in ravnopravnost veroizpovedi.

Iz pedagogiške strani bi se dalo pokazati na to, kako se s poviševanjem ene konfesije nad druge budi pri otrocih nestrpnost in ljubosumnost. Gotovo bi se dali najti še razni drugi vzroki.

S svojim člankom hočem opozoriti samo na razlog, katerega se dosedaj ni vpoštevalo, prepuščam pa poklicanim pedagogom, da ocenijo njega veliko važnost na vzgojo otrok.“

Podpisani v p r a š a j o :

„Ali je Vaša Ekscelenca pripravljena poučiti državnega pravnika, da je konfiskacija tega članka po zakonu popolnoma neutemeljena?“

Na Dunaju, 21. listopada 1907.

Tomášek.
Soukup.
Svěcený.
Prokeš.
Klička.
Cingr.
Jaroš.

Modráček.
Tomášek.
Johanis.
Remeš.
Habermann.
Pik.
Svoboda.
Dr. Winter.

Nepristni svetniki.

Pri zadnjem govoru prof. Masaryka v drž. zboru je prišlo na pretres tudi vprašanje o pristnosti svetnikov. O pristnosti svetnikov se v zadnjem času mnogo govori in se bo še govorilo, kajti tudi verni katoličan ne more častiti svetnikov, ki jih bilo ni, če jih pa časti, je brez pomena, ker ga ne more slišati svetnik, ki ga ni. Je pač težko, ko se ljudje po tolikih letih prebude iz svoje zmote, težko je naenkrat n. pr. dati odpoved svetniku, ki smo ga po božje častili in ga vidimo po vseh oltarjih, po hišah in stenah. Ampak ne pomaga nič, zgodovina ima jasne oči in prodre tudi v najskrivnejša kota, da dokaže zmote, ki so nastale tekom časa ter postavi nam preteklost v jasni luči pred oči.

Ko je cerkev nastala, je imela v sebi rimski, germanski, židovski in kristjanski element. Oblika je bila rimska: (cezarstvo, zboževanje človeka, retorstvo) duh je bil germanski (boj države v državi, organizacija) besede so bile kristjanske, toda

primerno prikrojene po duhu in obliki, kajti sistem je bil židovski. Skozi in skozi židovski. Spočetka mala in neznatna, je rastla, začela je boj proti staremu brezskrbnemu svetu, zavladała je nad Rimom in se razlezla po svetu, ne kot kristjanstvo: tiho mirno, kakor je hodil Kristus po Palestini, ampak rimska oblika in germanski duh, to je bilo, kar jo je peljalo k krvavim zmagam na zunaj, v njeni notranjosti pa je prevladoval židovski sistem: zbiranje denarja, usiljivost, zvitost.

Besede Kristusove so bile samo sredstvo za boj, za podjarmljevanje narodov. Duha kristjanskega ni bilo v cerkvi, ker tudi nje oblika ni bila kristjanska. S tem je cerkev postala posvetna oblast z židovskim sistemom. Ta oblast je prodajala vse: boga, nebesa, odpustke. Za denar si vedno dobil v cerkvi vse, kar si hotel. Židovski sistem! Pri zbiranju denarja ni cerkev izbirala sredstev, vse je imela, kar se hoteli ljudje; naenkrat se je pojavil pravi križ iz Jeruzalema, Kristusova obleka, Marijini lasje, celo njeno mleko, roke in glave raznih svetnikov i. t. d. To vse je lahko prodalo cerkvam za drag denar, te cerkve pa so zopet dobile svoj denar, ko so prišli ljudje te stvari molit. Kjer je bilo več svetinj in „svetih ostankov“, tam je bila boljša kupčija.

Nastala je torej konkurenca med cerkvami, kar je rimski cerkvi dobro neslo. Zviti menihi so v srednjem veku napolnili ceste Evrope in nosili seboj cele cule svetih ostankov. Kaj čuda, da so n. pr. imeli v onem času v 14 cerkvah sulico, ki je bil z njo Kristus preboden. Svetega križa je bilo toliko po Evropi, da bi ga ne bil peljal s parom konj, in vendar ga imajo baje še danes v Jeruzalemu. Še lansko leto so na Francoskem pri izpraznjevanju cerkev našli 13 rok sv. Tomaža in drugih relikvij, katerih pristnost je bila seveda dokazana. Dvomiti v srednjem veku o pristnosti kake svetinje, se je reklo: priti na grmado.

Tako je torej vladal židovski sistem. Za denar si je cerkev kupila v Rimu odpustkov in jih prodajala naprej. Tam so se kupile razne pravice in privilegiji, kar si je kdo izmislil, se je tam kupilo in prodajalo. Saj so papeži imeli tam celo javno hišo, ker je to neslo. Tudi njih politične zveze so bile zmiraj tako, kakor je bolj neslo. Tako se je papež zvezal s samim sultanom, ko je to kazalo dobiček. Židovska politika!

Poleg drugih različnih svetih rečij je imela cerkev na prodaj tudi svetnike. Zidale so se nove cerkve, svetnik se je kupil s svojimi ostanki vred — v Rimu. Svetnike je cerkev potrebovala, da je z njimi napolnila nebesa, ker bi bilo tam sicer dovolj dolg čas in 2. da jih je prodajala cerkvam, ki so s svetniki delali reklamo zase. V obeh slučajih je šlo za denar. Kaj čuda torej, da so nastali svetniki, ki niso nikdar živeli in da so se častili ostanki, ki niso nikdar videli svetnikov. Nekdaj so bili torej ostanki napačni, nekđaj svetnik, nekđaj oboje. Fantastični menihi so takrat ustanavljali cerkve in samostane in dabi privabili ljudi so naenkrat od kod dobili kake ostanke ali celo celega svetnika. Še par ču-

dežev in božja pot je bila gotova; treba je bilo še pravico kupiti v Rimu; patent se je za denar lahko dobil, in ljudem se je dobro godilo. Naenkrat se je zgodilo še par čudežev in svet je padal na tla in plačeval denar, da bi prišel v nebesa. V Rimu so se pri takem slučaju malo informirali. Zgodovine takrat ni bilo, in Evropa je velika. Kaj je papež vedel, kaj se kje godi! Kakor so mu poročali, tako je verjel in je bil vesel, da je imel zopet enega svetnika več, nevedni srednjeveški človek pa je je bil tako nagnjen k mističnemu, da je verjel na vse čudeže in ostanke. P. Sabatier, ki v „Življenju sv. Frančiška“ dobro opisuje tedanjo dobo, pravi: „Ljudje XIII. stoletja so potrebovali čudežev in svetih ostankov. Odprite životopis sv. Antona Padavanskega (umrl l. 1231); je to dolgočasen seznam: čudežev, ozdravljenj, vstajenj od mrtvih. Rekli bi, da je to prej prospekt lekarnarja, ki je našel nov lek, nego poziv k poboljšanju in k višjemu življenju. Svetniki, čudeži in ostanke so bili torej moda, časovna potreba in Rim se ni postavil proti njim, ne da je morda tudi sam verjel, ampak: ker je to neslo denar.

Tako so se hitro napolnila nebesa od pisane množice svetnikov, vseh stanov in časov. Imeli so nalogo priprošnjikov, ljudje so si jih izbirali za imena, da so imeli priprošnjika v nebesih in posamezni cehi srednjega veka so si izbrali svetnike svojega stanu za patrone.

Počasi pa so začeli svetniki svoje cehe*): ustanovile so se bratovščine. Imeti torej svetnika je bila čast za kraj in nesla je dobiček. Zato so n. pr. ljudje v svoji nevoščljivosti naenkrat kje v svojem kraju našli grob kakega spomenika, zgodilo se je tež par čudežev, vzrastla je nova cerkev in papež je potrdil. Tako so pristni in nepristni svetniki napolnili cerkve in nebesa in zategnili Boga.

Od začetka so nastale v cerkvi sekte, ki so branile podobno nastopanje. Tak boj je bil s Arijanci zaradi sv. Trojice. Ponovil se je po tem zaradi češčenja Marije. Nato je nastal boj zoper podobe, ker je bil to ostanek starega paganstva. Toda sekte so ostale na vzhodu in cerkev je šla svojo pot naprej; znala se je po židovsko prilagoditi času in mišljenju človeka in ni gledala na sredstva, kadar ji je šlo za dobiček. Ljudje so hoteli zunajnosti, in te jim je dala, s tem pa je odvracala mišljenje od glavnih vprašanj kristjanstva. V nebesih je bil s početka samo Bog. Ta nebesa pa se ni dalo predstavljati, treba je bilo polnih, pisanih, predstavljenih nebes, take si je želel tedanji človek, torej mu jih je cerkev naslikala. Iz boga je nastala Trojica (Kristus je šel celo s telesom v nebesa). Okoli sv. Trojice so bilijoni angeljev a da bi jih napolnili čim preje tudi s svetniki, je našla cerkev celo rezervo svetnikov iz starega testamenta, ki so čakali pred peklom. Tiste je najprej spravila tja. K tem je

*) Tudi pri Grkih i Romanih je imel vsak stan svojega boga (Merkur, Eskulap).

je bila Marija s telesom v nebesa vzeta. Z mučeniki rimskimi prvih dob so počasi rastla nebesa, kmalu pa so se začeli oglašati svetniki tudi od drugod. Da, cerkev je celo spoznala, da so bili nekateri paganje tudi dobri in da spadajo v nebesa, tako je poslala tja Sokrata, Aristotela, Seneko, Cicerona in druge, dokler jih ni nekega lepega dne zopet poslala iz nebes, ker baje niso bili krščeni. Kratko rečeno: kakoršna nebesa je srednjeveški človek hotel, taka mu je dala cerkev. Ona ni dvigala ljudstev, ona je sama padala v fantastičnost ljudske domišljije: z drugo besedo: Trгоvec se mora pogosto obrniti po kupcu. In žid vam vendar da vse, kar hočete.

Seveda se ni manjkalo ljudij, ki so popisali življenje teh svetnikov. Nastalo je na tisoče legend, ki v cerkvi še danes veljajo kot resnica. Pisanje življenja svetnikov in legend je bilo kakor danes pisanje povestij. Lepa nevezana fantazija je narekovala življenjepiscu življenje svetnika, o katerem ni vedel morda družega nego ime in kraj.

Iz teh legend in življenjepisov, ki nimajo nikake historične vrednosti, je nastalo veliko delo: „Življenje svetnikov“, ki je v njem rekel slavni Renan, da bi mu ne bilo dolgčas, če ga zaprosi s tem delom 15 let v ječo, ker se bo izborno zabaval. S tem delom je tudi kulturni zavod Mohorjeva družba zabavala svoje verne Slovence. Smo mujenja, da ni bolj nenravnega berila, posebno za mladino. Ne z ozirom na to, da se poganstvo stavi v čisto napačno luč, ker so podatki nehistorični, srednjeveške izmišljotine in je celo delo navadna zgodovinska laž, ampak zato, ker je način, v katerem se opisuje mučenje, trpinčenje in muke tak, da mora moralno slabo vplivati na vsakega mladega človeka. Na podlagi vsega tega izdaja cerkev velikansko delo: Acta martyrum (Dejanja mučencev), ki naj historično dokažejo resnico svetnikov. Ko bi se stvar strogo historično preiskovala, bi se kmalu izpraznilo ono polno nebo, kajti izkazalo bi se, da mnogo svetnikov niti bilo ni ali pa da so bili čisto kaj družega, nego to, kar v njih predstavlja in časti cerkev. Toda, kdor pozna cerkveno vedo, ki je veri samo sredstvo za dokaz, ta ve, da ono „kritično“ preiskovanje ne bo spravilo nobenega svetnika z nebes, da, niti ne sme ga spraviti, ker bi bilo to zoper nezmotljivost papežev.

Vse drugače pa je, ko se je stvari lotila resna veda. Resna veda ne more računati niti z legendami, niti z ustnimi izročili; njej kaže pot zgodovinska resnica. Pokazalo se je, da imajo nekateri svetniki historično zelo slabo utemeljene stolce v nebesih. Sumnjo vzbuja že takoj to da je toliko svetnikov papežev in škofov iz srednjega veka, ko je znano, da so bili ti možje one dobe precej malo „sveti“. Isto je s kralji, n. pr. Karl Veliki, ki je menda vendar ubil zadosti ljudij in je imel več žen — torej precej čudna svetost. Pa to so vsaj historične osebe, ki so živele. Hujše pa je z onimi svetniki, ki so prišli v nebesa, ne da bi bili živeli: Sv. Janez Nepomuk, sv. Florijan, Sv. Maksimilijan i. dr. Dase vidi,

kaka malo se je brigala cerkev za to, koga je proglasila za svetnika in kako pogosto se je njena nezmotljivost celo v svetnikih motila, prineseno tu zgodovinsko resnico o nekaterih.

(Dalje.)

Pustite se preganjati, obsojati, zapirati, pustite se obešati, ali pokazite svojo misel.

L. Courier.

*

Vera je kakor ljubezen: ne da se izsiliti. Torej je gnjusen čin, hoteti jo z pomočjo državne sile vpeljati ali utrjevati.

A. Schopenhauer.

KRONIKA.

Ker prihajajo na nas razna vprašanja glede knjig, kjer bi se čitatelji natančneje poučili o raznih vprašanjih, jim moramo v tem oziru, zaradi pomanjkanja prevodov v naši literaturi, navajati na nemške in česke zbirke. Kakor hitro nam bo mogoče, izdamo v svoji knjižnici primerna dela. Čehi so v tem oziru zelo srečni in imajo prestavljena vsa važnejša svetovna dela, s čimer jim je boj olajšan. Dober uvod tvori Myšlenkový vývoj evropského lidstva, sp. prof. Drtina (izide menda tupi slovensko) izšlo v Laichterjevi zbirki: Izbor najboljših poučnih knjig. Je to krasna zbirka (Masaryk: Karel Havlíček, Hume: O prirodzenem naboženstvu, Sabatier: Naris filozofije naboženstva etc.) ki jo spopolnjuje zbirka. Vyprašanja in názori (Aug. Smetana: Razvoj filozofije in o bodočnosti ljudstva, Tolstoj: Krog čtiva, Iz Amiclovega dnevnika, Krejčí: Svoboda volje in pravnost etc.) Seznam se dobi na naslov: Nakl. Laichter, Vinohrady. V knjižnici samostatnosti je izšlo: Delitsch: Babel in Bibel, Harnack: Zgodovina dogme, Guyot: Kulturna in socijalna bilanca katoliške cerkve, J. Kalvoda: Svobodni misleci na Češkem etc.).

V „Knjižnici Časa“ je izšlo: Inteligenca in naboženstvo (6 govorov iz znane javne diskusije v kralj. Gradcu) Interkonfesionalna šola v Avstriji, Papeška moč nad nami (napis. Hoensbroech, bivši jezuit), Zrcalo katehetom (tudi nemški: Masaryk, Katechetenspiegel, Frankfurter Verl. 1:40 M), in razni krajši govori. Bogata je Pelclova zbirka: Kritična knjižniča: Decky, Zgodovina racionalizma, Buckle: Zgodovina civilizacije v Evropi, Sabatier: Življenje sv. Frančiška Asiškega, Tolstoj: Naboženski spisi i. dr. V istem smislu izdaja knjige in brošure socijalna demokracija in Volná Myšlenka.

Tu je vzrok, zakaj se je češka Svob. Misel tako silo razširila. Mi se moramo v tem oziru držati tujih literatur, dokler ne bomo prišli do prepričanja, da kulturna osamosvojitve naroda leži v tem, da človek v svojem jeziku dobi odgovor na vprašanja, ki mu jih stavi življenje.

Krst sv. Vladimira je naslov brošuri, katero je izdala slovenska sekcija „Svobodni Misli“ kot prvi zvezek svoje knjižnice.

Slavnoznano delo jednega prvih čeških velikanov in največjega slovanskega žurnalista Karla Havlička Borovskega. Je to nekaj izbornega. Pikra satira opremljena z karikaturami proti „tronu in altarju“. Vsak svobodomislec se mora oveseliti te knjižice in gotovo jo bo čital z največjim vžitkom in veseljem. Cena je malenkostna: 50 v. Češki eksemplar, ki je ravno tak stane 1 K. Naroča naj se pri nas.

Dosledna politika S. L. S. Slovenski klerikalni poslanci so prodali naše kulturne interese, naše šolstvo. Je to popolnoma dosledno delovanje po programu. Agitirali in kandidirali so na protikulturnem, protiškolskem programu. Govorili so proti šolam, proti gledališču. „Ko zavladamo mi, za gledališče niti vinarja“ (Dr. Šusteršič). „Mi pravimo: šol je preveč“ (Isti). In ljudstvo je ploskalo. Dosledno je torej nastopila S. L. S. za svoje interese v izgubo naših kulturnih interesov. Godilo se bo to, dokler bo narod ploskal kandidatom, ki kandidirajo na protikulturnem programu. Treba je torej začeti v korenu, v narodu je treba vzbuditi ljubezen do svoje kulture in potem bo pometal z odrov svoje nekulturne bogove, ki ga zdaj uničujejo.

Žensko vprašanje je raševal redemptorist Rössler v Ljubljani. Kaj je pri nas vse mogoče. Žensko vprašanje je boj za osvobodjenje žene v vsakem oziru in tu pride nemški redemptorist podirati komaj začeto delo slovenskega ženstva, da bi pod krinko ženskega vprašanja z raznimi zofizmi razširjal klerikalizem med ženstvom. Vemo, da hočejo gospodje privezati naše žene i z njimi može, posebno pa rodbine in vzgojo otrok, upamo pa in pričakujemo, da bo slov. napredno ženstvo dokazalo, če že ne drugega vsaj svojo narodno zavest ter pokazalo, da bo slovensko ženstvo rešilo svoje vprašanje, ki je naše kulturno vprašanje brez nemških redemptoristov.

Zadnja številka S. M. je bila konfiscirana zaradi članka „Sv. Duh in zgodovina“. V članku se je govorilo o obsenčenju sv. Duha, kako je nastala tekom časa o tem verska resnica. V dokaz so bila citirana samo mesta iz evangelija. Menda vendar evangelij govori resnico? Če ne, zakaj ga smejo citirati katoliški učenjaki? Bo vendar res, kar je pisal češki Čas, da so vlade zato tukaj, da se imajo narodi s kom boriti za svojo svobodo.

Boj za sv. Florijana. V Ledči na Češkem so priredili Husovo slavnost. Slavnostni govornik je govoril tudi o cerkvenih svetnikih, da je n. pr. truplo sv. Vojteha v Pragi in Gnezdnu, in da sv. Florijan ni pravi svetnik. Pri predavanju je bila tudi požarna bramba v paradi, ki se je čutila razžaljeno. Načelnik je komandiral: „levo kren“, in so odšli z ogorčenjem. Načelnik je tožil V. Celzerja, češ da je rekel, da je imel sv. Vojteh dvoje teles in da sv. Florijan ni živel. Celzer je bil oproščen. Več gl. v našem članku.

Velecenjena gospodična!

Razumem duševno stanje, v katerem ste mi pisala svoje poslednje pismo. Doživeli so take trenutke vsi, tisoči, milijoni, vsi, ki so kdaj resno mislili o sebi, o življenju, o svetu, o človeku, o bogu. Ne more biti drugače: po spoznavanju pride spoznanje, iz spoznanja pride razsodek. Razsodili ste torej popolnoma premišljeno, kakor Vam je kazala jasna pamet. In sklep? Tudi sklepali ste dosledno: spoznali ste, da ni boga tam, kjer so ga vam kazali toliko časa in sklenila ste stopiti na pot iskati ga.

Spominjam se pri tem besedij, ki stoje nekje zapisane v evangeliju: prišel bo čas, ko bodo vam klicali tukaj je Kristus, tam je Kristus, vi pak vedite da je blizu božje kraljestvo. Ni bilo treba ravno biti prerok onemu človeku, ki je govoril ali pisal te besede. Tudi ob času Kristovem so prodajali boga na vseh voglih, godilo se je to od nekdaj, in prodajajo ga danes. In zdi se mi, da posebno danes, čeprav trdimo, da živimo v prosvitljeni dobi. Cerkve: anglikanska, protestantovska, pravoslavna, katoliška, se pripravajo med seboj, ktera ima pravega boga. Židje imajo svojega in mohamedani svojega. Enim je bog Oče, drugim Jehova, tretjim Alah itd. Krasno je te bogove naslikal Kupka v Zbirki „Le Religions“ (Assiette au beurre), ki Vam jo zelo priporočam. In tako je danes oni čas, ko kličejo tukaj je Kristus, tam je Kristus, mi pa lahko vemo, da ga ni ne tu, ne tam kajti blizu je božje kraljestvo. To kraljestvo je v nas in mi ga moramo nesti tudi med nas. Ne bo ga poslal k nam bog, prinesel ga bo človek. Zato bi vam svetoval, gospodična, pred vsem: ne iščite boga, niti božjega kraljestva, ampak sebe, kajti kadar bo človek našel sebe, našel bo boga in božje svoje kraljestvo, svoj cilj. Ako pa iščete res in prav boga — verjemite, da ne iščete nič drugega nego samo sebe in to boste našli in v tem boste našli srečo in mir. Glavna stvar je torej pot, ki ste jo nastopili.

Pravite, da ste začutili praznoto v istem trenutku, ko ste se odločili. Zgodilo se je vsem tako. Od mladih let je naša duša napolnjena z bajkami i predstavami, ki so stvori naše domišljije in ko se ta otročji svet umakne treznemu premišljevanju, ni veselo v srcu.

Okusil zgodaj sem tvoj sad, spoznanje,
veselja dokaj strup njegov je vmoril.

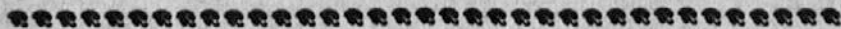
(Prešeren.)

Naj citiram vam samo domačega pesnika, dasi bi imel citatov za celo knjigo! Zato ste hotela poklekniti in pasti — in udati se, dasi ste bila prepričana, da bi oni, pri katerem bi bili iskali tolažbe, ne imel ničesar drugega, nego to, česar ste se iz prepričanja, da ni pravo, odrekla. Dvoje vprašanj mi je torej rešiti: kako napolniti praznoto, in kje je pot k resnici. Skoraj ustrašila, zbala ste sama sebe. Da strah je rodil največ bogov. Morda bi bilo prav, ko bi ta strah rodil tudi boga-človeka. Prosila ste me, naj Vam

ne odgovarjam s „surovostmi“. Ne mislite, da sem izrekel blasfemijo. Hotel sem reči: bilo bi čas, da bi naš res uničil strah pred malim človekom in da bi se prav iz tega rodil človek velik, silen, samozavesten, samostojen. A takega človeka je treba vzgojiti, človeka, ki se ne bo bal sebe, ampak si bo zaupal, ki bo stal sam. Govoriti bi mi bilo o taki vzgoji, a o tej izpregovorim Vam drugič. Najprej ste torej hoteli poiskati človeka, ki bi vam dal utehe. Da, človek potrebuje človeka. A mislim, da se ne motim, če trdim, da je ravno to naslanjanje družega na družega, prispelo k temu, da so ljudje pozabili nase. Tu je bila prva možnost prevariti nekoga z bojkami, ki jih niti pripovedovalec ni veroval. Preveč zaupamo drugim, premalo sebi, med temi drugimi je tudi bog. Znan Vam je Stirnerjev stavek: *Meine Sache ist weder Gottes Sache, noch meines höchsten Sache, sondern einzig und allein meine Sache.* Storili ste torej prav, ko ste ostali pri sebi in iskali odgovora v sama sebi. Misel, ki vas je pripeljala k spoznanju, more Vam polniti praznoto srca in kazati pot naprej. In s tem sem zopet prišel na prvo: iskati resnico v življenju se pravi polniti praznoto življenja. Iskati pa se pravi delati. Delo naj nam polni življenje. Mislim delo v najširšem smislu besede.

Ne dvomim torej, ko ste prišla do sem, da bi ne mogla naprej, na pot sreče. Jaz sam, moram reči, da sem od onega časa, ko sem stopil na to pot, zelo srečen. Ne čutim praznote, nasprotno, čutim okoli sebe in v sebi svet tako krasen in tako poln poezije, kakor nikdar poprej. Umetnost je torej, ki polni ono praznoto, le pomislite, da je vsako božanstvo plod fantazije, vsaka bogoslužba samo hrepenjenje po umetnosti. Ali ne vidimo okrog bogov prve umetnosti narodov. Vsebinsko življenju torej daje umetnost, smer poti pa kaže veda. Morda ne boste s tem zadovoljni. Pravite, da je naboženški čut nekaj prirojenega. Dobro. Naboženstvo ne more biti družega nego čut odvisnosti. Razmerje človeka do vseмира in do neskončnosti določuje le veda, torej tudi čut odvisnosti, naboženstvo. In zgodovina nas uči, da se je ta čut izpreminjal z vedom. Prosite me, da bi Vam svetoval dela, ki bi Vam objasnila vprašanja, ki so zdaj nenadoma stopila pred Vas, kez ste si jih mislila rešena v veri. Ker nimamo pri nas primernih zbirk je težko svetovati, upajmo, da bomo počasi odpomogli temu nedostatku. Prilagam v prilogi seznam nekaterih knjig in zbirk; na razna vprašanja pa Vam drage volje zopet odgovarjam v prihodnji številki.

Vaš prijatelj.

Kako velik bi bil Kristus, ko bi ne bil Bog.

Viktor Hugo.

*

Svobodomiselci pravijo, da izhaja človek od opice — klerikalci pa hočejo, da bi ljudje opice postali. *Dun. Kar.*